

Sarló
Sándor

VISSZAPERGETŐ

Miért nem lettem színész?

A történet a törzsasztal olyan oszlopos tagjához kapcsolódik, mint Bibó Lajos, akinek hosszú, kényyszerű hallgatás után, 78 éves korában, nagy örömmel ez idén jelent meg egy remekművű novellagyűjteménye, a *Szűcsök*. Bibó akkor a *Szeged és Vidéke* felelős szerkesztője volt, jó tollú publicista, aki, hogy úgy mondjam, saját jövőjét meghatározó bátorsággal polemizált a szegedi ébredő sajtóval, szemben állt a kereszténynek mondott gyilkos fehérterrorral.

S amit most visszapergetek, egyben kiegészítése is annak a *Nyolc év Juhász Gyulával* címen Bibó által írt emlékezésnek, mely a Juhász Gyula-emlékkönyvben Budapesten megjelent. („Juhász Gyula 1883—1937”, Magvető, 1962, 252. old.) Bibó beszámolója arról az „üzleti” vállalkozásról, amibe ő és Juhász Gyula (s hozzáteszem: Kertész Endre színművész) 1919 nyarán befogtak.

Elhatározták, hogy színiiskolát nyitnak.

„Öt teljes napon át vártuk — írja Bibó — növendékeink jelentkezését és ez alatt az öt nap alatt még csak tévedésből sem nyitotta ránk egyetlen leendő nagyság sem az ajtót.” Az üzlet nemhogy nem kereset, de mint Bibó megjegyzi, Juhász Gyula rá is fizette az előre befektetett két trabukó árát, 36 fillért.

Nos, végeredményben ez így volt, de valójában mégsem volt így. A várakozást napok egyiken ugyanis mégis akadt valaki, aki megkopogtatta a reális-kola egyik tantermének ajtaját. Egy barna képű, sovány, lámpalázás fiatalember lépett a terembe, kezében papírpénzt szorongatva, amit szegény édesanyja vont el a háromgyermekes család szájától, hogy fiának színészi próbálkozására rátegye.

A „bizottság” tagjai nem a pódiumon ültek, hanem a padokban, hárman háromfelé, legelől Kertész Endre, mögötte jobbfelől Bibó és leghátul Juhász Gyula. (Volt ott egy negyedik személy is, akit mint később megtudtam, *Terescsényi Györgynek* hívták.)

A jövevényt, aki illedelmesen köszönt és meghajolt, néma megilletődöttség fogadta. Ez csak akkor oldódott, miután a fiatalember bemutatkozott és kifejezte óhaját, hogy szeretne beiratkozni a színiiskolába. Miután kikérdezték és megtudták, hogy 19 éves, érettségizett, frontot járt, s ez ideig munkanélküli, felkérték, lépjen fel a pódiumra és adjon elő valamit, akár verset, akár prózát.

Törzsasztal a Tiszában... Hogyan kerültem hideg, halvány rózsaszín márványlapodhoz, melyen olyan jól fogott a ceruza? Hogyan estem bele ötven évvel ezelőtt a papírrongáló szegedi hírfaragók köztársaságába? Ezt szeretném most visszapergetni. Még még sok minden egyebet a volt szegedi dolgokból.

✱

— Elszavalnám saját versemet.

— No lám, verseket is ír? Halljuk.

Talán nem is kell mondanom, az olvasó már kitalálta, hogy ez a törekvő fiatalember nem volt más, mint jómagam, az akkori *Pór Tibor*. A vers, amit középiskolai rutinnal, hangomat nem kímélve szavaltam, pusztító áradatról, elöntött földekről, beomló házakról, vízbe fulladó emberekről szólt, és vagy 15 strófából állt. A hatás: fojtogató csend.

Végül Kertész Endre megszólalt:

— Ami a szavalót illeti, szerintem megfelel. Felvesszük. De a költőhöz volna egy megjegyzésem. Mikor ezt írta, nyilván Vörösmartyt olvasta. Az árvízi hajózt, nemde?

— Egyes részek határozottan emlékeztetnek — szólt Bibó.

Juhász a szakállába nevetett.

Iruktam-piruktam, hebegtem, beleizzadtam. Plagizáltam? Aratlannak éreztem magam. Mit tegyek? Mentőötletem támadt. A tenyeremben szorongatott bankjegyeket (ha jól emlékszem, 30 koronát) a katedrálról lelépve odavittem Bibóhoz és eléje tettem a padra.

— Figyelje az újságokat, fiam, hamarosan meghirdetjük az előadások kezdetét — mondta Bibó, mialatt zsebre tette a pénzt.

Rohantam le a lépcsőn. Ujjongó érzés áradt szét bennem: fölvettem! Nap mint nap izgatottan böngésztem az újságok hírvonatát. De két-három hét is eltelt, mire (1919. július 17-én) megjelent ez a közlemény:

„A színpadi és dramaturgiai tanfolyam növendékeit jelentkezőknek a *Szeged és Vidéke* kiadó-hivatalában (Kálvária utca 6.), ahol a befizetett tandíjakat fölvehetik.”

Újra és újra elolvastam. Nem értettem. Nem akartam hinni a szememnek. Minden álmom, reményem összeomlott. Letörtén jelentkeztem a megadott címen. Bibó ott ült a szerkesztőségi asztal mögött.

— Sajnos, be kell vallanom — mondta — *maga volt az egyetlen jelentkező*. Itt a pénze, fiam, tegye el.

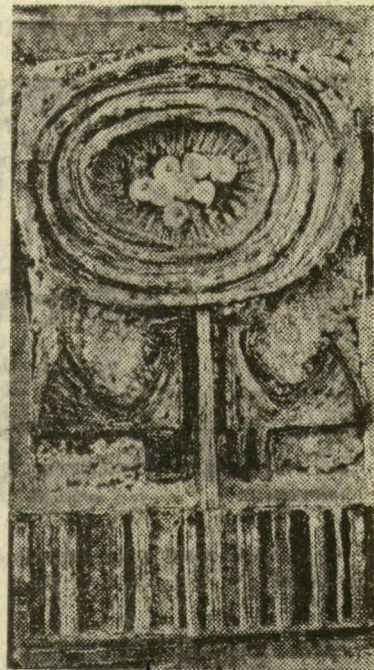
Nem tudtam szólni. Majdnem sírva fakadtam...

Igy nem lettem színész.

Szabó
Iván

FÖL-
SZÁLLOTT
A PÁVA

Végyvári
Gyula

FA
KÉT
MADÁRRAL

Veress
Miklós

TORZÓ

Mindenség
csillagaid úgy hívják semmi
ja, csillag
mindenségnek neveznek

Jaj-világ
a világtalan a mérce fokait tapogatja
ölelek alszok

jaj aki többet akar
kiterjeszti tüdeje szárnyait
bőrét a fázós mindenségre teríti

jaj-csillagok
jaj-vonatok
menedékek

kivirágzik a csontod Attila

TŰNŐDŐ

külvárosi hosszú kerítések mentén gyalogolni
és számolni a fákat meg a zúgó sürgönyrudakat
se ház se ember csak a haragos málnabokrok
csak a málnabokrok hajolnak az útra
az útra kihajolnak kerítések résein át
és zöld levelek közt nem villan gyümölcs
nem villan pirosolva gyümölcs mert régen leették
leszaggatták a kóborló gyerekek
és elhanyagolt virággyászok heverésznek
és csallán és lapu közt gögösen magasul sárgáll
bólog a napraforgó ezerszemű korongja

és visszatérni ha elfognak a hangyák és levelek
kószálni míg madár rikkán a sötétsuhájú kertben
tűnődni hogy mi az amire sikoltva lepihen
hosszú kerítések mögött bölcső-e vagy koporsó

HITVALLÁS

Mindig ebben a virradatban
mindig ilyenkor indulok
Néznék utánam a falakban
őrzővé kövült asszonyok
Szemükben szerelem s harag van
mindenség-homlokuk ragyog

Mindig ennek a virradatnak
hitében hiszek egyedül
Szívem a föld Tündér hatalmak
bűvölik ám meg nem kívül
Lüktetnek benne forradalmak
forrón s kérlelhetetlenül

NYUGTATÓ NYUGTALANSÁG

Fáradt vagyok és beteg három napja
a könnyű lázaktól nehéz tüdőm
Egyhangú énekét fölöttem egyre fújja
villanydróton a búcsúzó idő

Mennék tán én is Fáj már az alázat
mint külvárosi égnek fáj az ősz
A rádióban háborúk vitáznak
s csupán te vagy kihez még hit kötöz

Te vagy magam Éneim közt a végső
mit körülvesz sok fölösleges holmi
költészet munka álom s félelem

Mindig korán van mégis mindig késő
s nem simulhat öledbe megnyugodni
lázak borától nehezült fejem

ABLAK ÉS FALAK

Este van Szombat Nyugalom
Könyvek rádió és gitár
Csupán a szomszéd tűzfalon
sikolt egy hoacin madár

vagy csak az induló vonat
vagy csak a gyárkémény-idő
Hajadban kezem elakad
mint felhőkben a repülő

Elföd a hullámzó hideg
Az csének is vége Mint
talpfák közé szorult kövek
szürkélnek lélegzeteink

Hajadban kezem elakad
neszez a méz a rossz falon
csörren a kés de megriad

Szombat van Csend van Nyugalom

volna rákiáltani az asszonyra,
hogy ne beszéljen a kislányairól,
vagy mondjon el mindent, ismer-
jük meg egymást egészen. De
nem szóltam, összecsapkodtam a
kezeimet, arra gondoltam, hogy
jó lenne rágyújtanom, vagy fel-
markolni egy kis havat, beletöm-
ni a számba, iszonyú szomszúság,
idegesség fogott el. De nem gyűjt-
ottam rá, havat se vettem a
számba, hanem szembefordultam
az asszonnyal és megmarkoltam
a vállát.

— Beszéljen magyarul! A két
kislányról.

— Menjünk — mondta halkán
és kifordult a fogásomból, leha-
jolt, fölvette a madzagot. — Fog-
ja meg. Ütközben majd beszél-
getünk. Mennünk kell.

— Én a Balatonnál húzódtam
meg — szólt meg hosszú hall-
gatás után. — A kislányaimat
egy idős asszonynak kellett volna
lehozni hozzám. Szétzilálódott a
család. Nem hozta. És én nem
maradhattam tovább. Elfogtak
volna.

Mindezt kapkodva, idegesen,
majdnem sírva mondta, aztán föl-
nézett rám, arcomba felhőzött a
lehetetlenség.

— Miga nem tudta rólam,
hogy ki vagyok? Atadott volna a
németeknek.

Megbólintott egy kicsit, nekem-
dől, de a másik pillanatban rend-
behozza az egyensúlyát.

— Hogyan mondhat ilyet egy
ember a másik embernek, ilyen
süket éjszaka? — kérdeztem.

— Igaza van — és megint nagy-
gyon közel éreztem kezét a mad-
zagon.

— Tudja — kezdte később,

amikor átvergődünk egy bokros
árkon — mintha most egy kicsit
felszabadultam volna. Akárho-
gyan lesz is. Itt most két ember
van együtt. És ez nagy valami.
Ember, nagybetűvel. Néha el-
fognak ilyen gondolatok. Például
az, hogy mi most így egymás
mellett rá is fizethetnénk. Rá-
mennénk mondjuk egy aknára.

— Erre nincsenek aknák.

— Akkor puskatüzet kaphat-
nánk valahonnan.

— Nincs helye, ideje most az
ilyen gondolatoknak. Elünk, me-
gyünk a pusztulás elől. Ez az
élet. Az igazi nevé se tudom, de
nem érdekel, csak menjünk,
mentsük meg egymást...

Ebben a pillanatban egy kerék-
vágásos dűlőutat fogtunk kereszt-
be, megálltam, meregettem a sze-
memet, merre járhatunk, aztán
ráfördítőttem a szánkót az útra.

— Erre — mondtam. — Ha jól
emlékszem, ezen a tájon egy ma-
jorság van.

Beleigazítottam a szánkót az
egyik keréknyomba, s mentünk,
amerre mondtam.

— Nagyon megbízom én most
magában — szólt meg pár lé-
pés után, mintha ezt a mondatot
készítette volna elő magában.

— Örülök. En is.

— Megbízom, megbízom, meg-
bízom — énekelte mély hangon. —
Ember, ember, ember...

Aztán, mintha bosszantaná,
hogy nem veszem át lírai han-
gulatát, kicsivel érdekesebben szólt
rám.

— Miga nem kérdez semmit?
A férjem két évvel ezelőtt el-
ment. Nekem mindegy volt, hol él.
Én képtelen lennék innen elsza-

kadni. Keringek a ketrecben.
Erről mi a véleménye?

— Becsülöm érte.

— Övé az egész világ, mondta.
Enyém ez az ország, semmi több.
Maradtam. És maradok. Csak a
kislányaimat megáthassam még
egyszer. Uram, harmincnyolc éves
vagyok!

Nem tudtam, mit mondjak er-
re, ez az asszony most, az éjsza-
kai menekülés jeges izalmaiban
kitérülkőzik előttem, talán töb-
bet kellene beszélnem, biztatni,
hogy mondja el az egész életét,
anyai, asszonyi győtrődéseit, a
szakadékokat, amelyek a férjétől
elválasztották. Mit tudom én, mit
kellene most kiszédnem belőle,
gondoltam, és figyeltem a tájat,
ahol a magas, fénylő mennybolt
alatt a szánkót húztuk.

— Megint eszembe jutott —
szólt meg váratlanul —, hogy
maga nyugodtan faképnél hagy-
hatna most engem.

— Nem hagyom — mondtam
határozottan.

— Egy idegen asszony, ismeret-
len, havas födéken. Erzi most egy
kicsit, hogy asszony van maga
mellett? Buta kérdés?

Nem szóltam markomba fog-
tam a madzagos kezét, sietni
kezdtem, mintha attól tartottam
volna, hogy elfogy az éjszaka, vi-
lágosság támad és meglátnak
bennünket valahonnan.

Igy mentünk, néha szándéko-
san egymásnak ütődve, a szán-
olykor eldőlt mögöttünk, megtor-
pantunk, már nevetgélni is tud-
tunk, talpra állítottuk vagy-
nunk hordozóját és tovább mene-
teltünk, hogy hajnalra valahol
haza találjunk.